

Izhaja 10. in 25. dan
vsakega meseca ter
velja za celo leto
3 gid., za pol leta
1 gid. 60 kr.
Na anonimne do-
pise se ne ozira
Izkopisi in na oče-
nih poslani knjige
se ne vračajo.

Popotnik.

Spisi in dopisi
naj se blagovoljno
posiljati (franki-
rani) vredništvu
(Reiserstrasse 8),
naročilne.
oznanila in rekla-
macije pa založni-
stvu: tiskarju J.
Leonu v Mariboru.

List za šolo in dom.

Štev. 10.

V Mariboru, 25. maja 1883.

IV. tečaj.

Domovinoslovje v ljudski šoli.

Že pred novimi šolskimi postavami se je polagoma začelo vpeljavati zemljepisje kot učni predmet v ljudske šole. Veliko popred in sicer že proti koncu 17. in početku 18. stoletja se je v Franke-tovih šolah poučevalo v tem predmetu. Pestalozzi je prišteval zemljepisje tistim strokam, brez ktere si občne omike človeštva misliti ne moremo, ter ga vpeljal v svoje šole, kar so tudi druge šole storile, ki so bile po njegovih vzorih vravnane. Zoper zemljepisje v ljudski šoli so bili samo tisti, ki so nasprotovali vpeljanju realij v ljudske šole sploh. — Pa kako pomanjkljiv je bil ta pouk! Učitelj je obesil zemljevid pred učence ter tirjal, naj poiščejo to ali ono ime, katero mu je ravno na misel prišlo. Da se po takem podučevanju ni doseglo nič, se razume samo ob sebi. Pozneje so se učili učenci cele kupe zemljepisne tvarine na pamet in namen tega pouka je bil, da so znali pri tako zvanih skušnjah prav veliko imen dežel, mest, rek itd. prav veliko število prebivalcev i. dr. na pamet blebetati — večkrat tudi brez zemljevida. Kaj bi jim bil ta pomagati, ker ga razumeli niso? Po takem je bil ta pouk prava muka za učence brez vse koristi, kajti pozabili so vse, kar so se s tolikim trudom naučili. Zdaj se je v tem obziru že na boljše obrnilo, posebno je pretečeno desetletje napravilo velik korak v podučevalnem napredku. Glavno načelo: „Pouk mora biti nazoren“, je dobilo tudi pri tem predmetu svojo veljavo. Tirja se tedaj, da zemljepisje poganja svojo prvo kal v nazornem nauku. Kakor daleč sega oko učencevo po domovini, naj si jo ogleda ter jo z lastnimi očmi spoznava. In to je domovinoslovje v ljudski šoli in sicer, rekel bi, domovinoslovje je nadaljevanje nazornega nauka. — O tem nazornem nauku kot pripravi za domovinoslovje — oziroma zemljepisje nekaj več.

Šola naj bo otroku to, kar je možu poklic, naj mu je važen odsek njegovega življenja. V šoli naj se navadi otrok čutiti se uda večje družine: tukaj se imajo razvijati njegove duševne moči; tukaj si ima pridobiti gojenec za življenje potrebni ved.

Da pa šola ta svoj vzvišeni smoter doseže, treba najpred, da se vse duševne zmožnosti enakomerno vzbujajo in po naravni poti razvijajo, da ne zapadejo otroci tisti duševnej dremoti, vsled ktere vse verjejo, kar se jim pove, ne da bi se sami prepričali o resnici tega, kar so slišali. Tako duševno dremoto pa pospešujemo, ako vedno le pripovedujemo, ter tirjamo, da otroci samo ponavljajo, posnemajo in se na pamet učijo. Otroci naj po navodu učiteljevem sami opazujejo posamezne predmete in reči, ter o tem, kar so z lastnimi očmi videli in opazili, naj se razgovarjajo. Vsak se naj vadi sam se prepričati, sam izkusiti, da potem po lastnem prepričanju ravna; kder se dandanes na druge zanaša, bo zaostal; prehiteli so ga že davno prebrisaneci ne mené se za tistega, ki je zaostal v duševnem in zaostal bo tudi kmalo v materialnem oziru. Take vaje v opazovanju in razgovarjanju, ki se imajo zgodaj pričeti, so znae pod skupnim imenom: nazorni nauk. Kje pa vzeti tvarino za take zelo važne vaje? Kje drugje, kot v naj ožji bližini učenca — v njegovi domaciji — v njegovi domovini. Domovinoslovje je tedaj naj važnejše sredstvo za

prvo izomiko mladine, in to le tedaj, ako je in ostane povsem nazorni nauk. To je prvi vzvišeni pomen domovinoslovja v ljudski šoli.

Drugi važen pomen domovinoslovja v ljudski šoli je ta, da se uči mladež svojo domovino poznovati. Marsikteri ve vse večje reke sveta imenovati, a imena domačega potoka ne zna; drugemu je znana zgodovina vseh narodov, a od domačih mičnih pripovedek nobene ne ve. Vendar pa je domovina — vsaj bila bi naj — vsakemu naj ljubši, naj milejši kraj, kterege vsestransko poznati naj bi bilo sledujemu čez vse. Sè spoznavo domovine se vcepi v mlada srca ljubezen do nje, kajti le tisto reč čislamo, kar dobro spoznamo ter vemo njena predstva od drugih enakih — in ljubezen do domovine nježnim srcem vcepiti, je učitelja sveta dolžnost, ke. se iz nje razvija ljubezen do širje domovine, do države in njenega prevzvišenega vladarja.

Dalje je domovinoslovje tudi priprava na pouk v zemljepisju, kakor tudi na zgodovinski in prirodoznanski pouk. Na domačem gričku, na hribu, na polju si pridobijo otroci na podlagi lastnega opazovanja prave pojme v zemljepisnih rečeh, da bodo potem, ko se bo njih domišljija že nekoliko razvila, dobili po primerjanju z domačimi rečmi jasne pojme o tujih gorah, rekah, mestih itd. Prvi zemljevid, kterege si na tablo narišejo, jim predstavlja domačijo ter posreduje čitanje zemljevidov dežel in držav, katerih si otroci v resnici ogledati ne morejo. Po tem potu stopamo pri domovinoslovju naprej držec se občnega načela: „Iz bližine v daljavo“ in „od znanega do neznanega!“

Domovina pa otroku ni samo vas, mesto, trg, kjer se je narodil, ni samo živa in neživa krajina, v kateri je preživel svoja mlada leta, — domovina mu je vse to skup spojeno v eni podobi, v enem okviru. Otrok naj ogleduje domače potoke, reke, hribe, doline; naj opazuje živali, rastline in rudnine, ki se nahajajo v domačiji; zraven pa tudi naj ne prezira solnea, lune, zvezd, oblakov in drugih prikazni na nebu; poslušaj naj petje ptičic, tulanje vetrov in pišev ter opazuje nevihte; pripoveduj mu domače pravljice in pripovedke, životopise imenitnih mogočnih domačinov, ki so nekdanj gospodovali čez domovino, kajti vse — vse to sliši k njegovej domovini, vse to je spojeno v domovinoslovje. Kakor ima jezikoslovje svoje oddelke v čitanju, pravopisu in spisju, tako poganjajo realije svojo prvo korenino v domovinoslovju. Domovinoslovje tedaj ni samo popis domovine v zemljepisnem oziru ter ne pripravlja učence samo na poznejši zemljepisni pouk, nego domovinoslovje je podlaga, je temelj tudi pouku v zgodovini in prirodoznanstvu. Od domovinoslovja je tedaj odvisen celi vspeh pouka v realijah, kajti ako je temelj slab, bo puhlo celo poslopje.

Za jezične vaje in vaje v spisovanju nam ponuja dalje domovinoslovje izvrstno gradivo, kajti kar smo videli in spoznavali v naravi, moramo se učiti ustmeno in pismeno opisovati. O teh vajah pozneje nekaj več.

Ponovimo v kratkih potezah važnosti in namen domovinoslovja.

1. Domovinoslovje je povsem nazorni nauk, vzbuja duševne moči ter jih vodi po poti naravnega razvoja.

2. Spznava mladina po tem pouku domovino.

3. Po domovinoslovju se vcepi mladini ljubezen do domovine in prevzvišene cesarske rodovine.

4. Pripravlja učence na pouk v zemljepisju in prirodoznanstvu.

5. Daje izvrstne jezične in spisovne vaje.

Kako pa šola po domovinoslovju ta vzvišeni namen doseže, hočem razpravljati v odgovor na vprašanje:

„Kako in po katerem redu naj se domovinoslovje v ljudski šoli obravnava?“*)

Domovinoslovje ima svoje korenine v nazornem nauku in je nadaljevanje nazornega nauka; po večem pa ostane ta pouk vedno nazorni nauk. Ker je pri nazornem nauku, kakor pri vsakem pouku treba, da je predmet, kterege opazujemo, pri rokah, ker podobe predmeta po vsem nikdar ne nadomestijo, sliši k domovinoslovju samo

*) Vprašanje za uradno učit. konferenco v Celju l. 1882.

toliko domačega kraja, kolikor ga z lastnimi očmi ogledati zamoremo. Samo tisti kraj, ktereга z učenci lahko prehodimo: Domači hribi, gore in doline, potoki in reke; solnce, mesec, zvezde, megla, oblake in druge prikazni na nebu, domače rastline, domače in gozdne živali se opazujejo ter se o njih z učenci razgovarjamo. Sedem ali osemletni deček še ne vidi daleč in tudi njegove noge ga še niso dalej nesle, kot od doma v šolo in cerkev in nazaj; sinje gore v zahodu se mu zdijo še oblaki, zatoraj mu o teh le malo povem. Devet in desetletni deček bo že razsojeval, koliko ur hoda so od nas oddaljene; njegova domišljija se je že toliko razvila, da me bo, ponavlja opazovanje svoje domovine spremljal za potokom, ter mi pripovedoval *ustmeno*, pozneje tudi *pismeno*, kar je videl iz domačega hriba. Po navodu učiteljevim bo tudi znal risati podobo tega svojega kraja. Radovedni učenec se pa tudi s tem ne bo zadovoljil. Hotel bo še dalje za potokom v kraje, katerih njegovo oko še videlo ni. Ne branimo mu tega. A sam si ne more pomagati. Pokažimo mu tedaj zemljevid domovine in čudili se bomo, s kakšno spretnostjo in s kakim veseljem se bode gibal po njem, kajti po primerjanju si kmalo predstavlja podobe kraja, ki mu je bil do zdaj še neznan. Pri takem potovanju v duhu se nikdar ne vežemo na krajne in okrajne meje. Smešno bi bilo, ko bi potovaje v duhu z učenci n. pr. iz Celja za Savinjo do Tremerjev, daleč si ne upali, češ da tukaj se začne drugi šolski ali sodnijski okraj.

Pri opisovanju domačije lahko skoraj vse povemo, kakor pri zemljepisju kake dežele, a ne po zemljevidu. Lego domačih hribov in gor opazujem po straneh neba. Se ve, da smo popred že opazovali solnce. Otroci bodo potem dobro vedeli, kaj se pravi: dežela leži zahodno, vzhodno itd. od te ali une in ne bo slišati odgovora: „Štajerska leži na levo od Ogerske“ i. dr.

Kar se tiče podnebja, so otroci iz opazovanja solnea spoznali spremembo letnih časov ter po navodu učiteljevem izvedeli, da imajo hribi in planine poseben vpliv na podnebje. Pri razgovarjanju o podnebju se govori tudi o dežu, snegu in enakih prikaznih. Kar se učenci pri zemljepisju učijo o pridelkih posameznih dežel, jim ostane večidel mrtva tvarina, če se zemljepisje ne poučuje na podlagi domovinoslovja; kajti niso je vsprejeli z duševnim t. j. notrajnim očesom, razun, ako se jim dežele brez veliko števil prav živo opisujejo. Samo čitanje dotičnih berilnih sestavkov tu nikakor ne zadustuje. Pri domovinoslovju opozorujemo namreč učence na rastline in cvetice, ki pokrivajo in kinčajo domača tla, na skale, pečevje in prsti, iz katerih so domači hribi in polja, na živali, ki oživljajo domačijo. Tako se jim vtisne živa podoba enega kraja in kar pozneje od tujih krajev slišijo, jim ostane po primerjanju z domačijo jasna lastnina.

Koncem še govorimo o človeku — o prebivalcih demačije in sicer le toliko, kolikor more otrok na tej stopnji razumeti: o stanovih, o občini, županstvu, okrajih in deželi. Težko bodo razumeli vse dolžnosti in pravice občanov, dolžnosti in pravice občanov, dolžnosti in pravice županstev in drugih oblastij. Zatorej prepustim vse to, kar je za njih za sedanjí duševen razvitek nerazumljivega, poznejemu pouku o materni deželi, kakor tirjajo uradni učni načrti in sicer, da se zadnja leta šolskega obiskovanja, zemljepisni pouk o materini deželi ponavlja in razširjuje.

Tu pa tam se nahaja v domačem kraju kak zgodovinski spominek ali kaka razvalina starega gradu. Ta mi je povod, da povem učencem, kako je bilo nekđaj v tem kraju ter jim pripovedujem, kako mično pripovedko domačega kraja, da jih pripravljam za zgodovinski pouk. — To polje pa je še celina. Dokaj pripovedek, ki bi se pri tem pouku mogle prav spretno porabiti, se nahaja med ljudstvom v vsakem kraju; a ni ga, ki bi jih napisal, ter jih tako ohranil potomcem.*) Že pred 5 ali 6 leti se je v okr. učiteljski konferenci v Celju sklepalo, naj se učitelji popri- mejo tega dela, ter porabljujejo pri pouku v domovinoslovju. Povdarjam še, da v šolo slišijo samo domače pripovedke.

*) Mislimo, da se je tudi v tem že na bolje obrnilo, kajti imamo takega gradiva že precej na razpolaganje in upamo, da nas bodo naši tovarši tudi zanaprej z njim pridno zalagali, tako da „Popotu.“ ne bode več brez „narodnega blaga“ k svojim prijateljem hodil. Vredn.

Za ta pouk ne potrebujemo nobenih šolskih knjig. Po knjigah opisovati učencem domovino, se mi ravno tako zdi, kakor da bi zdravemu očesu nataknilo očale radi natančnega opazovanja. V starodavnih časih tudi niso zajemali svojih vednosti iz knjig, ampak iz narave. Dandanes pa zbog samih očal, t. j. knjig, marsikteri ne pozna stvari v naravi, o katerih je v knjigi čital. K čemu je treba knjig pri domovinoslovju, kajti odprta je pred nami knjiga narave. „Drugo Berilo“ nam ponuja nekaj domovinoslovne tvarine, a gotovo ne v ta namen, da bi edino samo ta zadostovala ali da bi se izključljivo držali samo nje pri pouku v domovinoslovju. To gradivo služi samo v ponavljanje tega, kar smo že preučili ter se ne sme nikdar popred, edino le po pouku čitati. Izvrstne pa so pesmice, ktere se naj otroci na pamet nauče, nekte tudi prepevajo.

Ne pospešujemo duševne dremote, da bi domovinoslovno tvarino samo brali, pripovedovali ali narekovali ter tirjali, da se je otroci na pamet nauče, nego sami naj se trudijo, da si to znanje po napeljevanju učiteljevem pridobijo. Pri ogledovanju raznih reči in prikazni pa ne dokazujemo otrokom, zakaj mora tako ali tako ali tako in ne drugače biti, ker takih dokazov na tej stopnji ne umejo in jim po dokazih reč ne postane jasnejša. Ne trudimo se n. p. dokazati, zakaj po dnevu mesca in zvezd na nebu nê vidimo. Pozneje pri pouku v realijah so taki dokazi na svojem mestu. N. pr. Zakaj se hlapi v zrak vzdigujejo: zakaj led po vodi plava i. t. d. Učenci sicer radi povprašujejo, zakaj to? k čemu uno? No, če sami vprašajo, jim povem. Večkrat jim pa tudi povedati ne morem, ker bi me ne razumeli. Tedaj jih na ravnost zavrnem, da zdaj še tega ne razumejo, ali jim pa velim, naj stvar sami opazujejo.

(Konec sledi.)

Za koliko podpira šolska ustrahovalnost ali disciplina podučevanje neposredno.

(Spisal Fr. Jamšek.)

(Konec.)

II.

Šolsko poslopje in njega obližje naj bo vzvišenemu namenu primerno. — Kakor božji hrami, naj se tudi ljudska odgojevališča stavijo dostojno in na odlične, prostorne pa mirne kraje med vrtove in drevesa. Poslopje, če tudi drugače priprosto, naj bo vedno snažno, praznično od zvonaj in od znotraj, in obližje naj bo bolj vrtu nego dvorišču podobno. Učilne sobe naj bodo prostorne, visoke in svetle, po leti po mogočnosti hladne, po zimi dovolj tople in s primernim orodjem preskrbljene. Poleg tega ne bi imela nobena učilna soba pogrešati podobe Kristusove in cesarjeve, — čedne lece, umivalnice in pljuvalnika. — Vsaka šola naj bi imela tudi krasno „zlato knjigo“, zali zastavi: šolsko in cesarsko.*) „Zlata knjiga“ je za imena onih učencev in učenk dotične ljudske šole, kateri se po vzornej nramnosti in marljivem učenju posebno odlikujejo — na koncu vsakega šolskega leta. Ako je umestno junakom, državnikom ter zaslužnikom sploh blesteče svetinje, križce in redove na prsa pripenjati, — jih v višji stan povzdigovati ali drugače osrečevati: potem zaslužijo najpridnejši šolarji toliko več, da se na primeren način vsaj enkrat v letu javno odlikujejo. — Primerna šolska zastava pa vzbuja med šolarji nekaj plemenit ponos in dobro vpljavajoče navdušenje za šolo in njega učiteljstvo tako na šolarje kakor na ljudstvo, najbolj pa na zastavnika (banderaš) samega, kateri

*) Naša nova „Zlata knjiga narodne šole v Reichenburgu“ veljala je v „katoliški bukvarni v Ljubljani fl. 476. Nova šolska zastava iz beloga svilnatga damasta z dvema sukama: Angelj varh in sv. Alojzij — veljala je pri Gyani-ju na Dunaju nad fl. 70. Oboje delo hvali mojstra.

naj bo vsikdar prvi odličnjak iz najvišjega oddelka, naj si bo plemenitašev, kmetov ali pa osebenčev sin, da je le najvrednejši. — Vse to vpljiva vzvišeno in blagodejno na mlado in staro; nekaki „sveti strah“ polasti se človeka šolski prag prestopivšega, kajti prepričati se je mogel, da šola ni kaka navadna hiša. — Spoštljivost in zaupanje ljudstva do šole in učiteljstva se nehoté širi — in z enako spoštljivostjo in zaupanjem prihaja mladina v šolo. Da more to disciplino v šoli podpirati, kdo bo tajil!

III.

„Red je duša vseh opravil.“ V redu ima biti „Šolska matica“, „Zapisnik“, „Šolska naznanila“, itd. — Tam, kjer je postavni red v šoli in pri krajnem šolskem svetu, vstopijo vsi iz dotičnega okrožja za šolo godni otroci v začetku šolskega leta v šolo (ako je prostora za vse), prihajajo in odhajajo o pravem času, kakor se tudi poduk natančno ob določenem času začena, preneha in dokončava. Le nepretrgan poduk je celoten in le tak more biti vspesjen. Za neredne obiskovalce je poduk razkosan, tedaj le malo plodovit. Taki neredneži pa še šolarjem škodujejo, ker jih sè svojim prepoznim prihajanjem motijo; so tedaj težka coklja na šolskem vozu.

Kakor je skrbna gospodinja prva in zadnja na nogah, tako je tudi vestni učitelj prvi in zadnji v šoli, kar pa enim mrzi zato, ker so najemniki. Otroci naj sedé pregledno v vrstah „glava za glavo!“ in ravno, z nazaj naslonjenim truplom, — mali, neporedni (múhavi), kratkovidni itd. naj sedijo v sprednjih, — večji in mirnejši pa v zadnjih klopéh, in če je šola mešana, naj sede dekleta na desnej, fantje na levej strani, če pa to ni mogoče, naj pa sedé dekleta za fanti, nikdar pa dečki za deklicami. Roke naj imajo na mizi ali pa križema, stopala na tleh (če ni podnožnic) s petama vkup, kolena (stegno in piščal) pa v pravem kotu (če niso klopi ali sedeži previsoki). Vsi otroci naj med poučevanjem svoje oči v učilelja vprejo, kateri med prednašanjem svoje stališče brez potrebe ne zapusti. — Med ukom je vsako igranje, šepetanje, oziranje itd. prepovedano. Vsaka samovoljnost moti šolski red, moti poučevanje in učenje. Učitelju bo tedaj misliti na dovoljena sredstva, samovoljnost šolarjev kmali v začetku popolnoma streti, pa jim pokorščino vcepiti. Pri najmanjšem zašumenju naj učitelj svoj pouk brez vsake opombe ustavi in z bistrim pogledom nemirneža išče. — Čudna moč tiči v očesu. — Šolsko orodje naj bo vstreljivo in snažno, klopi eno- ali dvosedežne, table dovolj črne in dobro razsvetljene, da je vsakemu šolarju lahko pisavo in risavo na njej natančno razločevati, vsa učila naj so mlademu, nevajenemu očesu primerna. — K redu spada tudi premišljeno sestavljena „razredba učnih predmetov v tednu“, ktere se je trdno držati.

Vsak, tudi najrevnejši učencev, ima biti s potrebnim orodjem preskrbljen; izposojevanje dela vsikdar sitnosti; naj se tedaj ne trpi. To in učenceva obleka naj bo redna in snažna. Pisanke in risanke naj se puščajo navadno v šoli; — pri razdelitvi in pobiranju teh naj se ne trati čas.

Na stran hoditi je le med prenehom dovoljeno. Stranišče naj bo zmirom zaklenjeno! — Ključ od njega naj visi pri vratih v šolskej izbi, da je šolarjem pri rokah. Kdor želi ali mu je sila med podukom ven iti, naj vzdigne mesto cele roke le dva prsta desne roke. — Mizo, posteljo in stranišče pogledj, pa boš vedel, na kateri stopinji kulture je dotična hiša, dotična občina, dotični narod. — Slovenci v občé se s tem baš ne odlikujejo povsod; zato naj jim bo domača šola v izgled. Vsekako bo treba na šolska stranišča tu in tam bolj paziti, kajti ni res, da je nemogoče jih snažna ohraniti. „Snağa je Bogu draga,“ in red je odgojevanju priča.

IZ šole gredé naj izpraznjujejo šolarji klop za klopjo po dva in dva. Na potu v šolo in iz šole naj se obnašajo pohlevno in vljudno. Šolski strah naj spremlja

otroke tudi čez šolski prag! Vse to zahteva prave očetovske pozornosti od strani učitelja — odgojitelja.

IV.

Brez pazljivosti šolarjev med poučevanjem pa bi vse dosedanje ne imelo nobenega pravega uspeha; zato je treba učitelju vedno in skrbno čúti nad svojimi učenci. Odstraniti mu bo treba tudi vse, kar bi znalo pazljivost mladine motiti in raztrešnosti služiti. — Vprašanja (določna, jasna) naj stavi vsem, odgovori pa naj le tisti, kateri je bil v to poklican, — večkrat pa tudi vsi, zlasti pri ponavljanju v spodnjih razredih. Šepetanje na uho je nalezljiva šolska bolezen in priča o jako pomanjkljivej, razbrzdanej disciplini. Zamišljene, razmišljene, lene in trdoglave šolarje naj med poučevanjem največkrat vpraša, — če ne dobi ugodnega odgovora na noben način, naj boljši priprežejo, in kadar tudi ti ne vejo dalje, potem še le pride vrsta na učitelja samega. Če hoče učitelj — odgojitelj neobhodno potrebno pazljivost med šolarji napéto ohraniti, mora dalje skrbeti, da je poduk vsestransko otroškej zmožnosti primeren, tedaj ne pretežko umljiv in pa da je mikaven. Zato je treba v smislu omenjene razredbe na vsakdanji in vsakurni pòduk skrbljivo pripravljati se, da podaje šolarjem le prebavljive duševne grizljeje.

V taki poduk zamaknjena mladina je vedno zbranih misli, ker nima časa na kaj drugega misliti in disciplina je izvrstna. Navdušeni učitelji in spretni didaktiki imajo v svoji šoli vsikdar najboljšo disciplino, nikdar pa oni, katerim je šola „prisiljeno zelje“ in kateri ne poznajo nobene mere, — naj si bodo drugače tudi znabiti učenjaki, kajti: „Kakoršen je učitelj, takošna je njegova šola.“

Vrtni polž.

(*Helix pomatia*.)

Učni poskus za višji oddelek.

Učni pripomočki: Več živih polžev pod steklenim pokrovom, prazna in zaprta polževa hišica.

A. Popis polža.

Kteri pozna te živali, ki jih imamo danes pod pokrovom? — So polži. — Ta polž se nahaja najraje v vrtu, zato se imenuje tudi vrtni polž. — Kje se nahaja najraje? — Kako se tedaj imenuje? —

Opazujmo sedaj polžovo truplo! Kakošna je? — Mehko in polzko. Kake barve je? — Temnorumene. —

Te roglje, ktere polž lahko skrije, imenujemo tipalnice! Koliko tipalnic ima polž? — Štiri. — So vse tipalnice enako dolge? — Dve ste daljši. — Kje se nahajate daljši tipalnici? — Zgoraj. — Kje krajši? — Spodaj. — Kaj stori polž, če se tipalnic dotaknjemo? — Kteri se je že kedaj polževih tipalnic dotaknil? — Oglejmo si tedaj daljši tipalnici! Kaj zapazite na koncu? — Da ste na koncu debelejši in imate črno pikico. — Vidite! Te pikice so polževe oči! — Kje ima tedaj polž oči. —

To se kratko ponovi, ter na šolsko tablo napiše.

Polžovo truplo je mehko in polzko, temnorumene barve. Polž ima štiri različno dolge tipalnice, ktere lahko skrije; na koncu daljših tipalnic so nasajene oči.

Da se lahko usta polževe opazujejo, naj učitelj pod pokrov nekoliko tekočega močnatnega lépa (Mehlkleister) zlije; polži začnejo kmalo lizati.

Kje vidite usta? — Na prednjem koncu glave. V ustih se nahaja žlici podobni jezik. Ž njim objeda polž nježne rastline. Kake podobe je jezik? — Kak pa mora biti jezik, da polž lahko ž njim rastline objeda? — Ojster. Jezik je poln majhnih roženih zob. — Na strani prednega telesa se končuje dušnik, skoz kterega polž diha. — S kako kožo je polž pokrit? — Z usnjato, polzko. Ta koža je še na tilniku odeta z drugo kožo, takoimenovanim plaščem, kteri je v gornjem delu hišice in na svoji vnanji strani izločuje ono, z apnom pomešano tvarino, iz ktere je hišica. — Čemu je neki ta plašč? — On varuje pod njim ležeče organe, zlasti pluča in izcediva tvarino za hišico.*)

Kaj mislite, kako se polž dalje pomika? — On ima na trebuhu ploščato stopalo, ktero razteza in zopet krči. To lahko opazujemo, ako pleza polž prek steklene sipe. — Bodemo zopet vse kratko ponovili in zapisali!

Polž ima na prednjem koncu glave usta, v ustih ima žličast jezik, kteri je z majhnimi roženimi zobmi obrasten. — Na strani prednjega telesa se končuje dušnik. Celo truplo je z usnjato, polzko kožo pokrito. Na tilniku je plašč, kteri neko posebno, z apnom pomešano tvarino izločuje. Iz te tvarine se hišica nareja. Polž se pomika s stopalom, ktero ima na trebuhu.

Kteri od vas je že kedaj potipal polža? — Kam se je potegnil (skril)? — V hišico, v lupino. — Tukaj vidite prazno hišico! Kake podobe je? — Okroglaste. — Kake barve razločujete na tej hišici? — Sivkasto ali rumenkasto rujavo. — Potipaj hišico! Kakošna je? — Rebrasta. — Kaj vidite na zadnjem, največem zavitku? — 3—5 pasov. Prileze polž kedaj ves (cel) iz svoje hišice? — Kdo je že to opazoval? — Ne. — Polž ne prileze nikdar ves iz svoje hišice, ker ne more, je na njo privezan. — Bodemo zopet ponovili in napisali!

Polž se lahko v svojo hišico potegne, a ves iz nje ne more, ker je na njo privezan. Hišica njegova je okroglasta, sivkaste ali rumenkastorujave barve, rebrasta in včasi bolj ali manj razločno pasasta.

B. Kje se nahaja in o čem se živi.

Kje si že poprej videl tega polža? — V vinogradu. — Kje si ga ti videl? — V vrtu. — Kje ti? — V gozdu. — Kedaj se najraje prikaže? — Zjutraj in zvečer, tudi po deževnem vremenu. — Ob suhem vremenu sedi s svojo hišo po drevesnih deblih in po ograjah, po noči pa in po deževnem vremenu lazi okoli! Povej to, M! — O čem se živi polž? — On gloda nježnim rastlinam liste (peresa), naj ljubša so mu sočnata vrtna zelišča. Kaj smo rekli o njegovem jeziku? — Spomladi ga najdemo tudi po vinskih trtah, kjer objeda mladike. — Ponovimo sedaj to!

Vrtni polž se nahaja po vrtih, listnatih gozdih, po vinogradih in po polju. Najraje se prikaže zjutraj, zvečer, po noči in po deževnem vremenu; živi se o nježnih rastlinah, ktere se svojim ostrim jezikom gloda. —

Kakor hitro se v jeseni mrzli in megleni dnevi začenjajo, se zgubi polž. Kam neki spremine? — V zemljo. — Vrtni polž se zarije v jeseni nekoliko cm. globoko v zemljo in si zapre hišico z apnenim pokrovcem. — Pokrivalo je dušniku nasproti

*) Na tilniku je namreč pod plaščem dušna duplina, do ktere vodi dušnik in po kteri so razgrnena mrežasta pluča. Na črnem polžu to posebno dobro vidimo.

vso lukenčasto. Po teh lukeneah mu dohaja zrak, ki je potreben za dihanje. Ako je zima prav huda, še naredi za prvim pokrivalom drugo. — Tukaj vidite tako zaprto hišico! — Ko zmiraj bolj in bolj mrzlo prihaja, zaspí polž v zemlji in se še le spomladi zopet zbudi. Po zimi in zgodaj spomladi iščejo ljudje take polže in jih jedó. — Se ponovi in zapiše!

Vrtni polz se v jeseni zarije v zemljo, zapre hišico z apnenim pokrovcem, ter spi do spomladi. — Nekteri ljudje take zaprte polže radi uživajo.

Meseca maja odkladajo vrtni polži svoja, kakor grah velika rumenkastorujava jajca, (kakih 30—90 skupaj.) v vlažno zemljo, kjer jih pekoči žarki solnea izvalijo. Kedaj odkladajo polži svoja jajca? — Kake barve in kako velika so jajca? — Kako se izvalé? — Že za nekoliko tednov se izvale majhni polži, kateri pa že hišico seboj prinesó. — Mladi rastejo zelo hitro, tako, da so že v prvem letu skoraj čisto dorasli. — Se zopet ponovi in zapiše!

Meseca maja odkladajo polži majhna, kakor grah velika rumenkastorujava jajca v vlažno zemljo, kjer jih solučni žarki izvalé. Za nekoliko tednov se izvale majhni polži in imajo že hišico seboj. Mladi rastejo hitro in so v prvem letu skoraj popolno dorasli.

Kdo je že opazoval, kako polž lazi? — Zelo počasi. Kteremu človeku pravimo: Lazi kakor polž!? — Kteri je zelo počasen. — Ker je njegovo telo slinasto, zapušča za seboj sled, ki se sveti, kakor svila. — Če je po leti dolgo časa vročina, se skrrije polž pod listje ali pod mah, ter ostane tam brez hrane, dokler ne nastopi zopet deževno vreme. Vročina mu je tedaj neprijetna, a mokrota neobhodno potrebna.

Polž lazi počasi in zapušča za seboj slinast sled, ki se sveti, kakor svila; vročina mu škoduje.

Povej, kako korist imamo od vrtnega polža? — Kjer jih je veliko, jih po zimi in spomladi, dokler so še v hišici zaprti, pobirajo in uživajo. — Po nekterih krajih n. pr. pri južnih Nemcih rede tega polža v posebnih vrtilih in ž njimi trgujejo. Na Dunaj prihajajo včasih veliki čolni polni polžev. Na Štajerskem slovó posebno Marija-Celjski polži. Kako nam škodujejo vrtni polži? — Glodajo nam zelišča a škodujejo le tam, kjer jih je veliko.

Bodemo to ponovili in zapisali.

Vrtni polž se po nekterih krajih pobira in uživa, ter nam tako koristi. Škoduje nam pa, ker objeda listje nježnih zelišč.

C. Sovražniki polževi.

Ste že videli kedaj druge polže, kateri nimajo hišice? — Ja, slinarje ali lazarje. Ktere živali jedó (žró) vse te polže? — Najraje ježi, kokoši, štoklje, raki in tudi žabe. — A tudi človek sam jih zasleduje, kjer mu delajo veliko škode. Tako n. pr. potrosi zjutraj ali zvečer po vrtilih pepel ali pleve; polži, lazeči prek tacihi stvari, ranijo si mehko in zelo občutljivo kožo in potem poginejo. Kako človek polže zasleduje? —

Bodemo zopet zapisali!

Polževi sovražniki so: jež, kokoš, štoklja, raki in žabe. Tudi človek ga zatira, kjer mu dela veliko škode. — —

Sedaj bodemo vse, kar smo o polžu slišali ponovili! — — Učenci naj po primernih vprašanjih učiteljevih popišejo polža.

T. Godomerski.

Narodno blago.

VIII.

Črno jezero na Planinki.

Pravljica, Zapisal F. P.

Prelep je bil grad imovite udove Jere Hudovolne na Planinki. Obdane od temnih gozdov z stoletnimi drevesi, razširjale so se daleč okrog prijetne livade z rodovitnimi njivami, senožeti in pašniki, tik hrama pa je bil krasen vrt, v katerem je cvetelo obilo planinskih cvetlic, v radost in veselje zale hčerke, prelepe Rozalke.

Ne daleč od tod stala je ubožna hišica. V njej prebivalo je troje ljudij, mati z svojima otrokoma Ivanom in Milico. V letih mladostnih radi so se otroci shajali ter si med sabo igrali, da si premožna Jera Hudovolna ni rada gledala svoje hčere v družbi siromaških ljudi.

Hitro minejo vesela otroška leta. Ivan vzraste v zalega in krepkega mladenca, Rozalka in Milica pa v krasni devojki.

Kar počí glas, da ljuti Turek zopet pleni, ropa in požiga po deželi. Tudi Ivan zapusti svojo domačijo podavši se med branitelje ljube domovine. Težko se je poslovil od matere in sestre, ktere je same zapustil, še težje od Rozalke, bogate in lepe hčere Jere Hudovolne. Občutil je pa sedaj prvokrat, kako globoko sega človeku v srce mili pogled iz ljubeznjivih oči zorne device.

V boju s krvoločnim sovragom obnašal se je Ivan tako hrabro, da se je pred vsemi odlikoval. Ko pa roparskega Turka srečno premagajo, ter revne ostanke nazaj v Turčijo poženo, povrne se Ivan zopet v svoj domači kraj. Pač premišluje mej potom, kaj mu počne mati, kaj sestra, in kako bodo vesele, ga zopet videti. Bolj pa mu še teži srce misel na Rozalko, kajti ne vé, mu boče li tudi še zdaj tako prijazna in ljubeznjiva, kakor mu je bila popred.

V te misli zatopljen dospé ob bregu sumeče Radolne vrh Planinke. Izmed dveh potov je eden širok in uglajen, vijoč se v prijazni senci košatega drevoreda proti sosedí Jeri Hudovolni, drugi je ozek, s travo porašen držeč proti hišici ljube mu matere. Prevdarjajoč, na katero stran bi krenil, se tako nehotoma uda nekemu notranjnemu nagibu, ki ga vleče proti lepemu stanu Jere Hudovolne.

Ze je blizo, kar zasliši Jero, kako se huduje nad možem, sedečim na kamenitej klopi pred hišo. Takoj stopi za drevo, ter posluša in opazuje kaj se godi. Tujec na klopi v zeleni obleki, bil je mož širokih pleč, sklenjenega telesa: na kratkem vratu nosil je debelo glavo in na njej klobuk z širokimi okrajci, izpod kterih so gledali zeleni lasi. Razmršena brada podavala mu je toliko groznejši pogled.

Lepo prosí tujec belega kruha, kterega ima Jera na krožniku v kose narezanega. „Kaj, takim beračem bi jaz podarila kruha, rajši vidim, da ga pojedó žabe“ reče Jera Hudovolna srdito, ter zapodi krožnik od sebe, da se kosei, daleč okrog razleté. „Tam v bližini je čudežen studenec, jaz ga sovražim kakor mlako povodnega moža spodaj pri izviru Mislinje, tja idi, tam se okrepečaj.“ „Bogato vam poplačam to dobroto“ reče tujec, ki ni bil nihče drugi, nego povodni mož, ter zgine za voglom.

Na pragu pa se prikaže brzna, kakor jelka vitka, lepo zrašena kakor roža planinska, hčerka ponosne Jere Hudovolne. „Mati, zakaj se vendar hudujete nad ubogim tujem“, reče Rozalka. „Zakaj?“ zato, ker je siromak in pri nas nima kaj iskati,“ zavrne z osornim glasom mati. Žalostno pobesi Rozalka svoje živo oko, ter se obrne vstran od svoje trdosrčne matere. Ko pa ljubko glavico zopet povzdigne, od veselja poskoči, zapazivša prijatelja otroških let bližati se. Takoj mu hiti na proti ter radostna vsklikne: „Ivan, moj Ivan, zopet tu!“ Vsa zelena od jeze pogleduje mati svojega otroka, posebno Ivana, kterega je takoj spoznala. „Danes so menda vsi berači na potovanju, komaj eden odide že drugi pride,“ reče, ter prime Rozalko za roko peljajoča jo v hram. Proti Ivanu se še enkrat zaničljivo obrnivša, mu zagrozi, da spusti vse pse nanj, ako takoj ne odide, in se še kedaj predrzne, hramu

približati se. Z na pol grozečim glasom prosi Ivan, da se naj nikar ne huduje nad hčerko Rozalko. „Ja, hudovati se moram“, pravi srdita Jera Hudovolna, pa še bolj nad ženskami tam v koči, ki mi mojega dolga ne morejo plačati.“ „Boljše umreti, nego pri takih v bogastvu okamenelih srcih prositi“, si misli Ivan, ktereга so zadnje besede trdosrčne sosedinje globoko v srečadele ter krene ob potu proti domu.

Komaj pa stori nekoliko korakov, že je poleg njega povodnji mož. Ivana obide zona, zato stopa hitreje, ko more, pa zelenec mu je vedno za petami, kakor da bi ga veter nesel. „Kaj hočeš od mene?“ ogovori ga končno Ivan. „Nisi podoben, da bi imel kaj dati“, zakrohoče pošast; ako pa hočeš kaj zaslužiti, pridi v dan matere božje z voli k jezeru pri izviru Mislinje, imam za te vožnjo, ki vam bo vsem beračem pomagala. Ivan misli še več vpraševati, pa že je zapazil, da je sam.

Ubožna hišica, kjer mu je prebivala mati, stala je tik pod vrhom mrzle planine. Odkar jo je zapustil, postala je revščina v njej še mnogo večja, nego je bila popred.

Ko Ivan vstopi skozi nizka vrata, najde mater pri postelji na smrt bolene ljube sestre Milike. Mati se niti ne ozre, in še le, ko Ivan že pri njej stoji, ga srpo pogleda in spozna. Vesela, da vidi zopet svojega otroka, povabi ga k sebi, da ji pripoveduje o vsem, kar je doživel, odkar je bil z doma. Pa tudi mati britko potoži svoje križe in težave, in kako je vsemu temu kriva bogata Jera Hudovolna, ki jo brez usmiljenja preganja, ki je tudi Milico zagovorila, da sedaj sirotle umira.

Vse to, kakor tudi pogled umirajoče sestre gane Ivana do solz. In ko Milica izdihne blago dušico, obvlada njega, ki je tolikrat brez strahu zrl smrti v obraz, ki je toliko težav in nezgod prestal, tolika žalost, da v britkih teh srčnih bolečinah zboli.

Le dvakrat se mu je zdelo, da mu je huda boleost malo odjenjala, ko ga je skrivaj obiskala Rozalka, pa drugokrat le, da ubožni družini naznani žalostno vest, da hoče njena mati prodati zadnje vole iz hleva, ako se ji takoj ne poplača dolg.

Prišel je dan rojstva matere božje. „Napravi se Ivan, in ženi vole dolj k oskrbniku, da dobiš nekaj srebrnikov, s kterimi poplačeva dolg“, veli mati, še bolehnemu sinu.

Ivan, da si še jako slab, vboga svojo mater ter se odpravi z voli na pot proti dolini.

Mej potom od slabosti obleži ter zaspi pod široko lipo. Ko se prebudi se je že dan proti večeru nagnil. Ivan vstane, in glej čuda! popred potrt in betežen počuti se sedaj zdravejšega nego kdaj. Prišedši do jezera, milo pogleduje zadnjo imovino svoje matere, ktero mora oddati, da poplača dolg bogati, pa okrutni Jeri Hudovolni. V hipu pa stoji pred njim povodni mož, kakor da bi prišel iz jezera. „Prav tako! Ostal si mož beseda!“ oglasi se zelenec. „Popelješ mi moj kotel na planino, lahko delo, pa dobro plačilo.“ Ker nimaš voza, naredim ga sam, dve bruni po dolgem, dve povprek, na nje pritrdim kotel, ti vpzezi svoje do kosti sestradane vole“, beseduje hudobež. Ivan trepetaje uboga, pa teža je tolika, da se voli niti ne ganejo z mesta. Debelo se krohoče zelenec rekoč „vodi le vole, tiščal bodem že sam.“ Polagoma gre drka navkreber, če potisne hudobež, pomakne se dalje, če odjenja, ne gane se z mesta. Med tem pa zakrije črna noč visoko planino. Od daleč se sliši rahlo bobnenje groma in bliski švigajo na zahodu.

Hudobež čedalje bolj poriva voz in vole proti vrhu, tako da Ivan komaj dohaja. „Le hitro, le hitro,“ kriči zelenec, nad Ivanom, ki že omaguje, skoraj sva na vrhu. Ivan zbere svoje moči, ter prime vola za rog, ki se mu pa kakor steklo odkrši. „Vtakni rog v žep“ reče mu zelenec „in krevaj dalje!“ Ivan prime vola za drug rog, pa tudi ta mu ostane y roki. „Shrani tudi tega“, veli hudobež, „in hitro naprej!“ „Tako, sedaj sva na vrhu, idi domu, pa ne ozri se, roge pa položi doma na mizo pod „britko martro!“

Strašan vihar nastane. Mogočno drevje se šibi, poka in lomi. Grom pretresa zemljo, tresk udarja za treskom, blisk za bliskom razsvitljava črno noč. Ploha se vlije za ploho. Bilo je, kakor da bi se bližal sodni dan.

Nalik obstreljeni zveri beži Ivan preplašen domu, skoraj nezaveden, kje je bil, kaj je slišal in videl. V hišici pa je mati v goreči molitvi Boga prosila, da odjenja od svoje jeze. Ko si Ivan nekoliko odahne, pogleda skozi okno in oј strah in groza! daleč okrog leskečejo v svitem žaru vrhi mogočnega Pohorja; prelepi stan ponosne in premožne Jere Hudovolne je ves v plamenu. Čez kratko zasliši se zunaj nena-vaden ropot, v hišo stopijo hlapeci, z Jero in njeno hčerko Rozalko. Zaničljivo po-gleduje še vedno ošabna Jera po koči, ter prosi zavetja le za to noč; Rozalka pa se nezavedna zgrudi Ivanu v naročje. Pri oknu pa se prikaže ostudna pošast povodnega moža, in zaslišijo se besede: „le žabam belega kruha podari, berače pa k studentu čudežnem' odpravi.“ Jera Hudovolna zapusti svoje zavetje in ni je bilo več nazaj. Vse so drugi dan preiskali, pa zastonj so se trudili, odnesel jo je povodnji mož.

Zginilo je pa tudi nje lepo bivališče na Planinki in na mestu stopilo je gle-nasto jezero s tolikimi zatoki, kolikor je nje stanovanje okenj imelo.

Koder je popred raslo košato sadno drevje, tam raste sedaj pritličje, koder so cvetele duhteče rožiče in prepevale vesele ptice, tam regljajo sedaj žabe v smrad-ljivi vodi.

Mati Ivanova pa milo toži, da je zgubila vole, pri vsem tem pa še dobila člo-veka več, Rozalko, v oskrbovanje. Ko pa misli volovske roge na mizi pod „britko matro“ pognati iz hiše, vsuje se iz njih celi kup starih cekinov. Vsa družina za-pusti sedaj mrzlo planino, ter si v toplejši dolini kupi lepo posest.

Ivan in Rozalka podala sta si roke v večno zavezo, in srečna in zadovoljna sta mnogo mnogo let vkupaj živela. Nista pa pozabila stare matere, kateri sta lepo stregla, dokler je ni Bog iz tega sveta poklical.

Črno jezero na Planinki pa še vedno skozi svoja okna blišči proti nebu. Mrzlo in samotno je; v njem ne plava ne riba, pri njem ne poje ptica, le pritlikovo boro-vičje se plazi krog njega.

V jezeru pa prebiva povodnji mož. Prikupiš se mu, ako mu podariš kos be-lega kruha, gorje pa ako mu porednež s kamenjem vodo kali in razbúrja. Takoj se začnejo iz jezera vzdigovati sivi oblaki, in povodni mož pošlje, maščevaje se, piš in strelo, povodenj in točo.

Feljton.

Piše Armin Gradišnik.

Gospod čestiti! — Ko se je „Popotnik“ ob pričetku t. l. preselil iz Rakusch-eye oficine v Celju v Maribor in ko ste postali listu Vi vrednik, tedaj sem Vam na Vaše pismeno vabilo obljubil, da se bodem vglasil časih Vašemu cenjenemu listu v Felj-tonu ali — po slovensko rečeno — v listku. Evo me spolnujočega svojo obljubo!

Feljtoni imajo sicer navadno svoj prostor pod črto, zato bi se jim bolje reklo — podlistek; „Popotnik“ pa nima črte, torej tudi pod listka ne more imeti, a listek ima lahko. Pa ne pričakujte kaj preveč od teh člančičev! Vsaj veste, da feljtonist vse poberé, kar čas in prilika nanese in kar se mu v pretresovanje vredno in zanimivo zdi! Reda dosti ne pozna niti ne veže njegovih preizvódov kaka logična nit. Posamičen je navadno vsak članek, za-se izrazujoč jedno ali pa tudi par glavnih misli. Naslova moji sestavki tudi ne bodo imeli, misli naj si ga vsak čestitih bralcev sam, kakor mu ljubo in drago. In ravno spis primerno krstiti je čisto prav težko, meni to delo toraj ne bode prizadelo nič preglavice. Iz navedenega bodete, g. vrednik, pač lahko uvideli, zakaj da sem se osobito odločil za to obliko pripovedovanja. — Sedaj pa pričnimo svoje delo!

I.

Čil je narod slovenski in krepák. Čeprav naš rod obdajajo od vseh strani ljuti nasprotniki, vendar živi, zavedno živi. Zavednost njegova pojavlja se po mnogih národnih društvih, po več nego 20. časnikih ko v občé po vsem vedenju njegovem

v javnem življenju. Literatura naša se kaj lepó razcvita v novejši dóbi in jezik naš od dne do dne priboréva si več veljave. Ta vsestranski razvoj našega življa mora s ponosom navdajati vsakega zavednega Slovenca in lahko smo tudi ponosni in opravičeni je ta naš ponos: kajti, kar smo, smo sami iz sebe, brez tuje pomoči....

Čeravno je narod naš ubožen in maloštevilen —, vendar mu še ni primanj-kalo nikdar mož, ki so vse svoje znanje in moči žrtvovali njega dobri ter se junaško borili za njegove najsvetejše svetinje in netili mu ljubav do jezika svojega ter za dom svoj.

Izmed teh mož jeden najslavnejših je brez dvojbe ranjki vladika Labodske vladikovine: A. M. Slomšček. Njega zasluge za ljudstvo naše so neizginljive in dokler bode žil Slovcn, ime Slomšekovo blestilo se bode mej prvimi v povestnici našej! — Slomšek poznal je svoj narod ter ga je ljubil z vso ljubeznijo svoje plemenite duše. On svojemu narodu ni le pastiroval, bil mu je tudi učitelj in vzgojitelj v besede najlepšem smislu. Slomšek bil je pedagog imenitne veljave in ko bi kak drug narod bil imel pedagoga, kakoršen je bil naš Slomšek, — gotovo bi o njem se nahajala uže cela kópa spisov, ocenjajočih njega delovanje na polju pedagogičkem.

Toda mi Slovenci o največjem nam pedagogu do zdaj še ne posedujemo česar, kar bi nas poučilo o Slomškovem pedagogičkem geniju.

Slavno učiteljsko društvo za Ptujski okraj je prvo sprožilo misel, naj bi se Slomšek dostojno océnil kot pedagog ter je v to svrhu objavilo poziv do vseh slovenskih razumnikov za doneske k nagradi, ki bi se dodelila ónemu, ki bi opis Slomškovega pedag. delovanja najbolj pogodil. Ta poziv so sicer slov. listi ponatistnili, a drugega niso storili — — Izvrstna ta misel vredna bi bila pač vsaj priporočila: občinstvo treba je opozoriti in vneti, ako se pridobiti hoče za kako podjetje.

Gosp. kolegi in gpč. tovarišice — na nas učiteljih ležeče je sedaj, da se skazemo kot vneti zastopniki svojega stanu ter našim drugom v Ptuju omogočimo, kar nameravajo! — Čas okr. učiteljskih konferenc se bliža, ali pa je vže napočil v nekterih krajih. Pri teh zborih se zberó vsi tovariši in tovarišice jednega okraja. Tedaj treba je o pravem času primerne besede in gotovo bode vsak udeleženeec rad žrtvoval par petic za dobro domovinsko stvar. Torej vi čestiti g. kolege ter ve ljubeznjive gpč. kolegkinje na slov. Štajerskem Kranjskem, Primorskem, Goriškem, slov. Koroškem, po Istri in v Trstu pomórté vsak in vsaka po svoje, da se sijajno izvrši prelepa misel in naméra vrlih nam sodrugov v Ptujskem okraju!

Slovstvo.

Ravnokar je prišla na svitlo za vsakega rodoljuba imenitna knjiga pod naslovom: „**Književna zgodovina Slovenskega Štajerja**“ od Ivana Macuna, v kateri starina Štajerskih slovenskih pisateljev na 181 straneh popisuje delavnost Štajerskih Slovencev na slovstvenem polju. Knjiga naj bi ne manjkala v knjižnici nobenega rodoljuba, nobenega narodnega društva, nobene narodne šole, kajti hrani v sebi toliko zanimivih vesti o slovenskih narodnih pisateljih in za mladenče in može, ki se želijo s slovenskim slovstvom seznaniti, da v polni meri zaslužuje, da se jim naj vročejše priporoča. Z njo je storjen zopet velik korak naprej k dovršeni zgodovini slovenskega slovstva, ktereга tako krvavo pogrešamo. Posvečena je Fr. vit. Miklošiču, velja 1 gld. in se dobiva pri g. pisatelju v Gradeu Leonhardg. N. 18.

— e —

Dopisi.

Šmarije pri Jelšah 25. aprila 1883. Drugo letošnje zborovanje je imelo šmarijsko učiteljsko društvo 5. aprila. Zbralo se je bilo mnogo udov, kar je gotovo lep dokaz vzajemnosti. Po prečitanju in odobrenju zapisnika zadnje seje, govoril

je g. Jurkovič „o petju po številkah“. Govor, ki je obsegal razpravo o petju sploh in po znamenjih posebej, bil je popolnim priznanjem sprejet in odobrile so se sledeče točke. a. Petje se prišteva najvažnejšim odgojevalnim sredstvom. S petjem se neposredno blaži srce in goji čut do lepega in posredno krepuje se volja in razvija značaj. — b. V ljudski šoli naj se pojó najboljše narodne pesmi. — c. Besede in napev bodi primeren nježnemu otroškemu duhu; prične naj se s prostim in razumljivim. — d. Ritmika, dinamika in harmonika naj se z vsebino besed vjemajo po umetniških pravilih. — e. Pod a navedeni odgojevalni namen petja se more doseči brez vsakih znamenj. Petje po znamenjih zadržuje dosego namena in trud se ne izplača. Otroci morajo biti pri petju mirno zbranega duha, kar pa ni mogoče, ako se s teoretičnim razlaganjem motijo. Razven tega se namen petja po znamenjih: „zmožnost, proste pesmi peti po notah“ v ljudski šoli nikoli ne more doseči. f. Ako se pa v smislu postave v ljudski šoli poje po znamenjih, imajo note prednost pred vsemi drugimi znamenji. In sicer iz sledečih razlogov. Najboljša znamenja za visočino in nižino glasov so note z naravno lestvico; kajti črte ena vrh druge nas same ob sebi spominjajo, da se ima peti više ali nižje. Številka je pa znamenje za množino reči in v tem pomenu nima prave sličnosti z visočino ali nižino glasov; zato se mora pri tem petju posebej opomniti, da večja številka znamenjuje višji ali nižji glas. Razven tega zahtevajo številke preveč pozornosti, ker si moramo vsako številko posebej pogledati in pomisliti, kaj pomeni, med tem, ko nas vrsta not na prvi pogled spominja oddaljenosti intervalov. Petje po notah ima pa še to posebno vrednost, da služi kot podlaga daljni muzikalčni izobraženosti. Ako se toraj v ljudski šoli poje po notah, naj se pri prvih vajah naredi lestvica z dvema črtama, potem s tremi, četirimi in slednjic s petimi črtami in začetkoma ni treba otrokom not po imenih poznati. Nikoli naj se pa pri petju ne rabijo, kakoršna koli imena not (ne črke, ne številke, ne la, la, la itd.) ampak vselej naj se znamenja vežejo z besedami. Otroci naj pojo v obsegu od **a** do **e** ali **f**.

Po tej obravnavi pride na vrsto vprašanje, ktere pisanke in risanke se naj vpeljejo v našem okraju, Musil-ove ali Prettenhofer-jeve. Nekteri učitelji so bili tega mnenja, da ostanemo pri Musil-ovih, češ, da imajo pri enaki ceni boljši papir. Da se takim predsodkom, ki so že morebiti tudi pri drugih učiteljih prevladali, v okom pride, prevzel je g. Jurkovič vprico zborna natančno preiskavo obojih zvezkov. Merili smo najprej papir in našli pri pisankah in risankah enake cene sledeče razmere:

Musil-ove pisanke. Debelost papirja: 0 045—0 05^{mm}, debelost ovitka: 0 425^{mm}.
 Prettenhofer-jeve pisanke. Debelost papirja: 0 08—0 09^{mm}, debelost ovitka: 0 625^{mm}.
 Musil-ove risanke. Papir meri: 0 07^{mm}, ovitek 0 05^{mm}.

Prettenhofer-jeve risanke. Papir: 0 07^{mm}, zeleni ovitek: 0 08^{mm}, modri ovitek 0 1^{mm}.

Prettenhofer-jeve risanke po 4 kr. Papir: 0 13^{mm}, ovitek: 0 08^{mm}.

Papir Prettenhofer-jevih pisank je toraj debelejši. Veča debelost ovitka pri pisankah in risankah pa ima to važnost, da se tako hitro ne upogne. Prettenhofer-jeve pisanke priporočujejo se pa tudi s tem, da nimajo tako močno satiniranega papirja. Močno satiniran papir je zelo gladek in po gladkih stvarih ni mogoče napraviti tenke črte. Tega se prepričamo, ako skušamo pisati po gladkih steklenih šipah. Zraven tega je pa Prettenhofer pripravljen vsem opravičenim željam tudi slovenskega učiteljstva vstreči, med tem, ko nam Musil pisanke z nemškimi napisi vriva, ako ravno naši trgovci izrečno zahtevajo slovenskih pisank. Iz navedenih vzrokov so se v našem okraju vpeljale Prettenhoferjeve pisanke in risanke. Dostavim naj še, da ima Prettenhofer tudi zvezke z boljšim papirjem, kakor so navedeni, ki so pa v primeri dražji in se v našem okraju niso vpeljali.

Prihodnje zborovanje bo v Slatini potem, ko bodo predrušana društvena pravila potrjena.

Šetinc.

Novice in razne stvari.

[Svečanost 600 letnice] propada Štajerske k zvišeni hiši habsburške dinastije imajo po sklepu c. kr. dež. šolsk. sveta srednje in ljudske šole po celi deželi obhajati 2. dan meseca julija.

[Šolske knjige za uboge učence.] Po ukazu naučnega ministerstva ima zaloga šolskih knjig na Dunaju za š. l. 1883/4 za uboge otroke na Štajarskem oddati knjig v vrednosti za 8620 gld. 79 kr. Od te vote pride na okraje: Celje (me-to) 27.58 gld., Maribor (me-to) 121.74 gld., Maribor (vaduica) 29.97 gld., Arnuž 134.51 gld., Celje (okolica) 259.77 gld., Kozje 167.27 gld., Ivnicia 115.27 gld., Vransko 73.27 gld., Ormuž 121.95 kr., Konjice 180.05 gld., Lipnica 233.54 gld., Št. Lenart 114.47 gld., Sevnica 77.06 gld., Ljutomer 91.55 gld., Marenberg 123.08 gld., Maribor 344.26 gld., Šmarje 135.58 gld., Cmurek 205.54 gld., Gornjihrad 105.55 gld., Gornja-Radgona 88.97 gld., Ptuj 409.84 gld., Radgona 99.35 gld., Brežice 148.25 gld., Rogatec 101.83 gld., Šoštanj 91.12 Laško 147.71 gld., Slov. Bistrica 135.15 gld., in Slov. Gradec 70.60 gld.

[Nove šolske knjige.] V rokah imamo dve novi, učeči se mladini namenjeni knjigi, ki ste zagledali pred kratkim beli dan. Ti ste: 1. „Abecednik za slovenske ljudske šole“. Sestavil Andr. Praprotnik, nadučitelj in voditelj I. mestni 5razredni dečki ljudski šoli v Ljubljani. Založil ter prodaja Matija Gerber, bukvozev. po 20 kr. To novo šolsko knjižico je ravnokar sl. ministerstvo za bogočastje in uk z ukazom 2. m. m. št. 1722 za rabo v slovenskih ljudskih šolah odobrilo. 2. „Fizika za nižje razrede srednjih šol“. Spisal Andrej Senekovič, c. kr. profesor v Ljubljani. V berilo je vtisjenih 200 slik. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr et Fedor Bamberg v Ljubljani 1883, 8. 228 str. Cena knjigi 1 gld. 80 kr., v platno vezani 1 gld. 95 kr. — O obeh knjigah prinesemo v kratkem obširnejše ocene.

[Za obrtniške šole] dovolil je naučni minister z odlokom dne 26. aprila t. l. sledeče podpore za l. 1883 in sicer na Kranjskem: Kočevje 200 gld., Ljubljana 2000 gld.; Tržič 150 gld., Rudolfovo: 400 gld. Na Spodnjem Štajarskem: Celje 200 gold., Slovenji Gradec 100 gld., Maribor 300 gld. Na Koroškem: Železna Kapla 200 gld., Borovlje 400 gld., Celovec 530 gld.; Beljak 250 gld., Velikovec: 150 gld.; razen tega za kupčijsko šolo v Celovecu 530 gld. in za napredovalno dekliško šolo v Celovecu: 600 gld.; na Primorskem: v Gorici 400 gld.

[Družba sv. Mohora] broji letos 28.000 družbenikov, tedaj za 4000 več, nego preteklo leto. V Goriškej oglasilo se je 1085 novih udov. Tudi na Koroškem jih je 210 več in vsa Krška vladikovina šteje 2608 članov. Lavantinska škofija pa broji 9125 družbenikov. To je jako vesel pojav narodnega napredka.

[Slovenska matica] svojim udom naznanja: Po pravilih Slovenske Matice plačujejo družniki v prvi polovici vsakega leta — naprej, da se njih imena natisnejo v Imeniku in da prejmejo potem knjige. V treh, štirih mesecih bode Matica razpošiljala svoje knjige za l. 1882 in 1883 skupaj in tako nadomesti, kar je doslej zamudila; zahteva se pa, da tudi njeni udje storijo svojo dolžnost, in sklenjeno je da Imenika ne dobi, kdor ni plačal že za leto 1883. Da se torej Imenik prav sestavi in knjige oddajo le resničnim družbenikom, prosijo se po tej javni poti ter vabijo poverjeniki in drugi, naj pošljejo svoje doneske vsi, kateri jih še niso za leto 1883 vsaj do 15. junija t. l., da Matica dospé tako do svojega pravega reda.

[Koliko je v Avstriji učiteljic.] V vsih v državnem zboru zastopanih deželah je 8733 učiteljic in sicer je 4256 poučnih in 4466 takih učiteljic, ki poučujejo v ženskih ročnih delih. Sorazmerno pripada v Avstriji na 14 učiteljev jedna učiteljica.

[Okrajni šolski sveti] dunajskih predmestij prosili so ministerstvo, da bi pri njih velike počitnice enako dolgo trajale, kakor pri šolah v notranjem mestu. Prošnja se pa ni uslišila.

[Kako se ovira razširjenje okužnih bolezni.] Večkrat se primeri, da stariši otroke, ki so morali zaradi okužnih bolezni doma ostati, zopet v šolo pošljejo, misleč, da so popolnoma ozdraveli. Črez nekaj časa pa tudi součenci postanejo kužni. Na to je dež. šolski svet Spodnje avstrijski opozoril deželnega zdravstvenega sveta. Ta je ukrenil, da smejo taki otroci še le tedaj šolo obiskati, ako ni samo od domačega zdravnika, marveč tudi od mestnega izpričano, da je otrok ozdravel in da ni nevarnosti za součence.

[Poboljšnica za otroke.] Način kako bi se mladi zločinci obvarovali škodljivega vpliva ako so z tarbi v ječ združeni, še ni znan. — Treba bi bilo zmotice, ki se se znaje poboljšati posebej zapirati in ka. je posebno važno, delovati na njih poboljšanje. Skrbeti bi se moralo, da se zločinci pridno vadijo v delu, da po tem takim zamorejo pošteno živeti. Takih zavodov še v Avstriji nimamo. Na Angleškem, v severnej Ameriki, celo na Danskem pa so ustanovili poboljšnice, kjer se mladi zločinci posebej zapirajo in kjer so primorani, se kakega rokodelstva naučiti in pridno delati. Ni dvomiti, da so taki zavodi v blagor človeštva in zategadel želimo, da bi se v kratkem ustanovili tudi po naših deželah.

[Prebivalstvo cele zemlje] znaša po Brehm-ovem računu skupaj 1434 milijonov ljudi. Od teh spada na Evropo 327.743.400, na Afriko 205.823.260, na Azijo 795.591.000, na Ameriko 100.415.400 in na Avstralijo z otoki 4.232.000 prebivalcev.

[Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani] prevzelo je letos društveno sobo in opravo le še na papirju obstoječega „Krainischer Lehrerverein“ in začelo prav živahno delovanje. Društvena soba je na sv. Jakobu trgu v grof Blagajevi hiši. Vsako sredo je društveni jour fixe. Zadnjokrat predsedoval je g. A. Praprotnik. Društvu pristopilo je mnogo novih udov, nadejati se jih je še več, ker ima društvo jako lepo knjižnico in naroči še več pedagoških listov.

[Skupni sprehodi učiteljev z učenci.] Mestna šolska deputacija v Stetin-u je zapovedala take skupne sprehode vsaj enkrat v mesecu in sieer na podlagi ministerialnega reskripta, ki zadeva telovadne igre. V namen teh sprehodov popoldan dotičnega dneva nij šole.

[Gora Etna v Siciliji] je začela zopet bljuvati. Potresi so napravili v okolici jako veliko škode, in prebivalci, posebno v Nikolosih, so v velikem strahu.

[Vojna in šola.] Učenjak Leon Donnat v Belgiji izračunil je, koliko v glavnih evropskih državah vsak državljan za vojno in za šolo plačuje. Razkazek je ta-le:

	za vojno:	za šolo:	za vojno:	za šolo:
Italija . . .	9,05 frankov	0,80 frankov,	Prusko 13,15 frankoy	2,90 frankov
Šveca . . .	5,80 "	5,00 "	Belgija 8,10 "	2,75 "
Danija . . .	10,40 "	5,50 "	Virtem-	
Saksonsko . .	14,15 "	4,00 "	berško 14,15 "	2,10 "
Holandija . .	21,30 "	3,80 "	Avstrija 8,00 "	1,96 "
Angleško . . .	22,25 "	3,75 "	Francosk. 25,85 "	1,85 "
Bavarsko . . .	14,15 "	3,00 "	Rusija 12,23 "	0,16 "

Vabilo. „Celjsko učiteljsko društvo“ bode imelo svoj prihodnji mesečni zbor dne 7. junija t. l. v okoliškej šoli v Celju. Začetek ob 11. uri dopoldne. K obilnej udeležbi uljudno vabi odbor.

Vabilo. Dne 7. junija priredi ptujsko učiteljsko društvo izlet k sv. Vidu pri Ptuj, kjer bode tudi zborovalo. Vzpored: 1. sv. maša ob 1/2 10 uri. 2. zborovanje v šoli a) Zapisnik in dopisi, b) domovinoslovske črtice (por. g. Robič) c) Novi računski stroj, (por. g. Grebenc), d) Nasveti. 3. Skupni obed v gostilnici gosp. Frečnika. 4. Izlet na bližnje haloške hribe.

K obilnej udeležbi vabi

odbor.

Vabilo. Konjiško učiteljsko društvo bode zborovalo dne 7. junija t. l. po tem le vsporodu:

1. Zapisnik zadnje seje.

2. Obravnava pesmi „Ubežni kralj“ (Klemenčič.)

3. Na ktera metodična načela se mora učitelj ozirati pri spisnih vajah? (Cvahte.)

4. Razni predlogi.

Častite ude vabi vljudno

Odbor.

Vabilo. Učiteljsko društvo za mariborsko okolico bode imelo 7. junija t. l. izvanredno zborovanje, pri katerem bode popotovalni učitelj gosp. Julij Hansel predaval o „trtni uši“. P. n. družbenike vabi vljudno k obilnej vdeležitvi tega zborovanja

Odbor.

Prošnja.

Vse one gospode, kterim sem poslal I. zvezek „Skladeb Avg. Arm. Leban“, pa mi še niso poslali naročnine, najljubdeje prosim, da to kmalu storé. Ob jednem naznanjam, da sem I. zvezek do malega že razprodal in nikakeršnih naročil nanj ne morem več vzprejemati.

Konečno dostavljam, da mi slavna vredništva slovenskih časopisov naredé veliko uslogo ponatisnovši to „prošnjo“.

V Lokvi, 2. maja 1883.

Janko Leban, učitelj.

TEOFIL DREXEL V CELJI.

Teofil Drexel v Celji,

prodajalec knjig, umetnih izdelkov in musikaliij,

založnik robe za pisanje in risanje in raznih tiskovin

priporoča popolno zalogo svojo vseh vpeljanih šolskih knjig, predpisane slovenske in nemške Musil-ove zvezke za pisanje, računanje in risanje, pa tudi vsakovrstne druge šolske reči, kakor kamenite tablice, pisala, svinčnike, jeklena peresa in peresnike, črnila in papir za pisanje i. t. d. po najnižji ceni. Zaloga novih tiskovin v slovenskem in nemškem jeziku. — Prodajalci na drobno dobijo primerno nagrado.

TEOFIL DREXEL V CELJI.

TEOFIL DREXEL V CELJI.

TEOFIL DREXEL V CELJI.